

Guia docent

210306 - PAPC - Patrimoni Arquitectònic i Paisatges Culturals

Última modificació: 10/11/2022

Unitat responsable: Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona
Unitat que imparteix: 740 - UOT - Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori.
Titulació: GRAU EN ESTUDIS D'ARQUITECTURA (Pla 2014). (Assignatura optativa).
Curs: 2022 **Crèdits ECTS:** 3.0 **Idiomes:** Català, Castellà

PROFESSORAT

Professorat responsable: JOAQUIM SABATÉ BEL
Altres: JOAQUIN SABATE BEL

CAPACITATS PRÈVIES

Interès pel patrimoni i pel projecte del territori

REQUISITS

PROJECTES III - Prerequisit
PROJECTES IV - Prerequisit
URBANÍSTICA III - Prerequisit
URBANÍSTICA IV - Prerequisit

METODOLOGIES DOCENTS

Exposició per part del professorat dels temes del programa; presentació de casos d'estudi; debat en seminari i elaboració col·lectiva dels treballs per grups

OBJECTIUS D'APRENENTATGE DE L'ASSIGNATURA

Oferir una panoràmica general de l'evolució en el tractament de el patrimoni, des de la protecció de monuments als paisatges culturals.
Familiaritzar-se amb els conceptes de paisatge cultural i parc patrimonial, amb la documentació existent, amb estudis, projectes i literatura especialitzada.
Descriure l'estat de l'art relatiu als projectes en paisatges culturals.
Fer un balanç específic de la situació dels paisatges culturals a Catalunya i dels reptes que ens planteja aquesta nova concepció de l'paisatge a la disciplina urbanística, i en concret a Catalunya.

HORES TOTALS DE DEDICACIÓ DE L'ESTUDIANTAT

Tipus	Hores	Percentatge
Hores aprenentatge autònom	42,0	56.00
Hores grup gran	33,0	44.00

Dedicació total: 75 h

CONTINGUTS

Línia Intervenció en el Patrimoni. Assignatura Paisatges Culturals

Descripció:

Introducció

Els paisatges culturals adquireixen una significació creixent en l'ús i ordenació del territori postindustrial. La seva gestió intel·ligent s'ha convertit en important factor de desenvolupament. Però el projecte d'aquests àmbits no pot afrontar-des de l'edifici teòric, el marc administratiu o els instruments d'intervenció propis de planejament urbanístic tradicional. La rica complexitat dels paisatges culturals exigeix â□□□□ un nou marc conceptual i el desenvolupament de noves metodologies i instruments.

Existeix ja una certa experiència de plans d'impuls regional basats en el patrimoni, entenent aquest en la seva més àmplia accepció, com a patrimoni natural i construït. Algunes de les iniciatives més recents i exitoses d'ordenació territorial evidencien l'interès d'aquesta nova aproximació. L'eclosió de plans de parcs patrimonials de caràcter cultural (industrials, agraris, miners, arqueològics ...) o natural (fluvials) tanca a més un potencial de renovació dels mètodes i instruments d'intervenció.

Tots aquests plans contempnen algunes premisses bàsiques: identificar els recursos de major interès i oferir una interpretació estructurada i atractiva dels mateixos, narrar una història capaç d'atreure visites i inversions, de descobrir oportunitats d'activitat i àrees de projecte, de situar el territori en condicions d'iniciar un nou impuls de desenvolupament econòmic.

En totes aquestes iniciatives es tracta de cohesionar els recursos culturals a partir d'una idea-força territorial, de dotar-los d'estructura, de verificar-la des d'assajos propositius, de construir una hipòtesi d'interpretació d'un episodi rellevant i d'avançar criteris per a l'ordenació d'un territori, per a la gestió coherent d'aquells recursos.

La incidència de el patrimoni cultural és, per tant, evident en la construcció física del territori en societats avançades. No obstant això, el paper de l'arquitecte queda actualment relegat a el disseny subsidiari d'espais i objectes sense la consistència tècnica i la visió global suficient per liderar aquest tipus de transformacions. No disposem d'una oferta formativa, plantejada des de les escoles d'arquitectura, capaç d'equilibrar els programes de postgrau proposats des d'altres àmbits. La transcendència física de l'factor cultural al territori postindustrial, més enllà de la seva dimensió didàctica i comercial, requereix en definitiva la incorporació d'arquitectes en grups de treball multidisciplinaris. La present proposta de postgrau pretén pal·liar aquesta situació.

Temari

- Desenvolupament territorial fonamentat en els recursos patrimonials, la lliçó de Lowell (Massachusetts). La florida de parcs patrimonials (fluvials, agraris, industrials ...). Territoris en crisi: de símptomes de debilitat a claus d'una futura transformació.
- Parcs patrimonials, preservació de l'legat històric i revitalització activitat. El corredor patrimonial del riu Llobregat, vertebrador de la província de Barcelona. Episodis successius de el procés d'industrialització. Mecanismes d'interpretació territorial i construcció d'un eix patrimonial. Quatre projectes en curs; tres etapes en el procés de revaloració de el patrimoni cultural i natural; dues conclusions bàsiques i una última consideració.
- PC i els seus reptes en el segle XXI. De la dinàmica poblacional i el desenvolupament econòmic a un nou binomi: natura i cultura. De la gradual construcció del concepte de patrimoni, cap a una concepció molt més àmplia. Paisatge cultural: una definició operativa. Paisatges culturals com una reacció enfront de la globalització i banalització de tants escenaris. Requisits imprescindibles per assegurar un desenvolupament local equilibrat basat en la posada en valor dels recursos patrimonials. Un balanç d'anys d'investigació MIT-UPC, algunes lliçons. Perspectives de futur en la intervenció sobre els paisatges culturals.
- El Parc Agrari del Baix Llobregat. Encaix de la proposta. Singularitat del territori i de la iniciativa. Les raons d'un Pla Urbanístic. L'estructura de el pla especial. La necessitat d'un marc de referència. Una estructura suport tradicional. Una anàlisi propositiu. En la identitat del territori està la seva alternativa. L'estructura suport. La distribució de les activitats. Lògiques de projecte. Les apostes de el pla especial. Una opció esglaonada. Una segona etapa. La crònica d'un debat anunciat.
- Un futur per al nostre passat: les colònies industrials a Catalunya. Raons per intervenir en els paisatges culturals. Origen i evolució de el model de les colònies industrials a Catalunya. Crisi, estudis i projectes de reactivació: els plans directores urbanístics: metodologia d'anàlisi-intervenció, estructura interpretativa, projecte i instruments de gestió. Promoció econòmica i patrons morfològics, una fàbrica viva per una colònia viva. Un balanç entre conservació i modernització. L'especificitat d'un projecte fluvial. Similituds i diferències entre conques i plans directores. Recursos patrimonials i desenvolupament local, alguns principis. Tres missatges finals.
- Sessió de presentació d'exercicis pels participants.
- Paisatges culturals a Llatinoamèrica. Característiques distintives respecte als analitzats fins ara: dimensió, superposició de cultures, paper de la natura, diversitat de recursos, noves tipologies, estris i maquinàries. Mines Gerais, a mineração bem Val um patrimoni. Trencada d'Humahuaca, un territori a la recerca d'un projecte. Camí de l'Gaúcho, l'invent de la tradició. Terra de l'Foc, un paisatge cultural extrem. Lliçons d'un projecte singular.
- Lanzarote, la construcció d'un projecte territorial. Motius per a una exposició: César Manrique i Lanzarote, tres objectius bàsics. Un territori allunyat i àrid, on la fam aguditzava l'enginy. Conjunció de natura i cultura en la formació de l'artista. Geologia, pagesos i pescadors. L'aparició de l'turisme. Madrid i Nova York; de l'exposició de Rudofsky a Arquitectura inèdita. Les etapes de el projecte: iconografia, suport territorial, nodes de centralitat, preservació espais d'interès, ordenació dels assentaments i activitats, projectes demostració, difusió. Un projecte en perill, un model per pensar el futur. Mirant cap al futur.

8. Els Catàlegs o plans de paisatge. De el Conveni Europeu de el Paisatge als Catàlegs, Plans i Cartes de el Paisatge. Llei de protecció, gestió i ordenació de l'paisatge de Catalunya. Unes eines innovadores. Metodologia: 1. Identificació i caracterització de el paisatge; 2. Avaluació de l'paisatge; 3. Definició dels objectius de qualitat paisatgística; 4. Establiment de mesures i propostes d'actuació i 5. Establiment d'indicadors de seguiment. Les bases ABC (abiòtic, biòtic i cultural). Síntesi ABC i predomini visible. Seqüència evolutiva: mapes d'usos i cobertes. Dinàmica cultural: agrícola i urbana. Valors que reconeixem en els nostres paisatges. Estructura de l'paisatge. Unitat de paisatge. Unes experiències pioneres.

9. Paisatges culturals a Europa: context; estructura de la proposta; objectius i model de gestió. New Lanark, proposta pionera. Le Creusot, territori d'eco-museus. Ironbridge, una iniciativa des de la base. Canal de Midi, d'infraestructura a recurs turístic. Emscher Park, operació d'Estat. Waterlinie, la lluita secular amb l'aigua. Tramuntana, l'excusa per a un projecte territorial. La preservació des de la transformació. Algunes conclusions: context territorial i tipus de recursos; tipologia dels projectes; estructura narrativa i estructura física; objectius i gestors; un triangle virtuós.

10. Espais amb esdeveniments. Dels espais i activitats als llocs i esdeveniments comunicatius. Festes d'origen tradicional i llocs que acumulen història. Relació entre llocs i esdeveniments, canvis temporals i a llarg termini. Algunes lliçons de llocs amb esdeveniments associats: importància creixent en la societat de la informació; arrels col·lectives i ancorades en la tradició; llocs comunicatius; lloc i esdeveniment; importància clau de el disseny; aprendre a administrar l'afluència de visitants i impacte dels mitjans; la tasca dels agents locals.

Activitats vinculades:

Presentació vídeos, debats i anàlisi projectes; desplaçaments a l'àmbit de l'exercici. Activitats comunes amb altres assignatures de la línia.

Dedicació: 33h

Grup gran/Teoria: 11h

Grup mitjà/Pràctiques: 11h

Activitats dirigides: 11h

SISTEMA DE QUALIFICACIÓ

Lliurament de treballs en grups de dos estudiants i exposició a classe.

Avaluació continuada

L'avaluació continuada es farà a partir del treball que desenvoluparà l'estudiantat durant el curs, mitjançant el lliurament de treballs o la realització de proves escrites i/o orals, segons els criteris i calendari que s'estableixin.

Avaluació final

Si l'avaluació continuada no és positiva es podrà realitzar una segona avaluació que consistirà en una prova final de caràcter global en el format que s'estableixi d'acord amb el criteri del professorat responsable (prova escrita o oral i/o lliurament de treballs).

Avaluació continuada telemàtica

En les situacions de docència online, l'avaluació continuada es produirà de manera sincrònica i asincrònica, pels mitjans que estableixi la Universitat i el Centre, amb un registre periòdic de l'activitat acadèmica mitjançant entregues, fòrums, quèstionaris o qualsevol altre mitjà que faciliti la plataforma Atenea, o les eines alternatives que siguin proporcionades al professorat.

En les situacions en les quals aquesta docència telemàtica es produeixi amb la docència presencial ja iniciada, o per quèstions d'ordre extraacadèmic, les alteracions de les ponderacions o sistemes de control regular de la docència seran comunicats detalladament a tots els estudiants a la Atenea de cada assignatura.

Avaluació final telemàtica

Si l'avaluació continuada telemàtica no és positiva, es podrà realitzar una segona avaluació que consistirà en una prova final de caràcter global en format telemàtic que s'estableixi d'acord amb el criteri del professorat responsable i els mitjans i eines TIC que proporcioni la Universitat o el Centre.

Les mesures d'adaptació a la docència no presencial s'implementaran atenent als criteris de seguretat TIC i protecció de dades personals per tal de garantir el compliment de la legislació en matèria de Protecció de Dades Personals (RGPD i LOPDGD)

NORMES PER A LA REALITZACIÓ DE LES PROVES.

Treball a realitzar en grups i a presentar a l'inici, en una fase intermèdia i al final del curs.

BIBLIOGRAFIA

Bàsica:

- Sabaté Bel, Joaquim. Patrimoni i projecte territorial : colònies, Sèquia de Manresa i Delta del Llobregat = Patrimonio y proyecto territorial : colonias, Sèquia de Manresa y Delta del Llobregat. Barcelona: Diputació de Barcelona. Xarxa de Municipis, 2004. ISBN 8477949611.
- Cruz Pérez, Linarejos. 100 paisajes culturales en España. [Madrid]: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Subdirección General del Instituto del Patrimonio Cultural de España, 2015. ISBN 9788481816228.
- Sabaté Bel, Joaquín. "De la Preservación del Patrimonio a la Ordenación del Paisaje. Intervenciones en Paisajes Culturales en Latinoamérica". Paisajes culturales : comprensión, protección y gestión : I Encuentro-Taller (Cartagena de Indias, 19 al 22 de octubre de 2010). Madrid: Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo, Dirección de Relaciones Culturales y Científicas, 2011. p. 11-23.
- Sabaté Bel, Joaquín. "Cuarenta años de paisajes culturales europeos: alcance, tipologías, y modelos de intervención". Patrimonio industrial y paisajes culturales : memorias del desarrollo : los abstracts. Gijón: CICEES, 2012. p. 23.
- Lista, Antoni; Sabaté Bel, Joaquim; Schuster, J. Mark. Projectant l'Eix del Llobregat : paisatge cultural i desenvolupament regional = Designing the Llobregat Corridor : cultural landscape and regional development. Barcelona: Universitat Politècnica de Catalunya : Massachusetts Institute of Technology, DL 2001. ISBN 7653793X.
- Sabaté Bel, Joaquín. "El valor estructurante del patrimonio en la transformación del territorio". Apuntes. p. 20-33.
- Sabaté Bel, Joaquín. "En la identidad del territorio esta su alternativa". OP Ingeniería y Territorio [en línia]. p. 12-19 [Consulta: 21/07/2021]. Disponible a: <http://www.ciccp.es/revistait/buscador/index.html>.- AA.VV.. Cien Paisajes culturales en España [en línia]. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Subdirección General del Instituto del Patrimonio Cultural de España, 2016 [Consulta: 21/07/2021]. Disponible a: <http://hdl.handle.net/2117/88141>. ISBN 9788481816228.
- Moya, Luis. La Práctica del urbanismo. Madrid: Síntesis, DL 2011. ISBN 9788497567305.
- Sabaté Bel, Joaquim; Frenchman, Dennis; Schuster, J. Mark. Llocs amb esdeveniments = Event places. Barcelona: UPC. Departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori : MIT. City Design and Development of Urban Studies and Planning, DL 2004. ISBN 847653857X.
- Sabaté Bel, Joaquín. "El patrimonio como recurso básico para un nuevo modelo de desarrollo". Urban. p. 53-75.

RECURSOS

Altres recursos:

Els materials i documents de l'assignatura poden estar redactats indistintament en qualsevol dels idiomes d'impartició.